

OCHRANA ZDRAVIA A BEZPEČNOSŤ PRI PRÁCI

Od osemdesiatych rokov minulého storočia patrí zlepšovanie ochrany zdravia a bezpečnosti pri práci medzi dôležité oblasti záujmu EÚ. Zavedením právnych predpisov na európskej úrovni sa stanovili minimálne normy ochrany pracovníkov, čo umožňuje členským štátom zachovať opatrenia alebo zaviesť prísnejšie. Po nadobudnutí platnosti Lisabonskej zmluvy sa Charta základných práv Európskej únie stala právne záväznou, čím sa politika ochrany zdravia a bezpečnosti stala ešte dôležitejšou oblasťou právnych predpisov EÚ.

PRÁVNY ZÁKLAD

Články 91, 114, 115, 151, 153 a 352 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ).

CIELE

Na základe článku 153 ZFEÚ a s cieľom chrániť zdravie pracovníkov a ich bezpečnosť podporuje EÚ zlepšovanie pracovného prostredia harmonizáciou pracovných podmienok. Preto sa na úrovni EÚ stanovili minimálne požiadavky, aby členské štáty v prípade potreby mohli zaviesť vyššiu úroveň ochrany na vnútroštátnej úrovni. V zmluve sa tiež stanovuje, že prijaté smernice nesmú ukladať správne, finančné či právne obmedzenia, ktoré by bránili zakladaniu a rozvoju malých a stredných podnikov.

VÝSLEDKY

A. Inštitucionálny vývoj

Pod záštitou Európskeho spoločenstva uhlia a ocele (ESUO) sa v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci uskutočnilo viacero výskumných programov. Potreba globálneho prístupu k tejto otázke sa jasne prejavila po založení EHS v roku 1957. V roku 1974 bol na pomoc Komisii založený poradný výbor pre bezpečnosť, hygienu a ochranu zdravia pri práci. V záujme dobudovania európskeho jednotného trhu bolo treba zaviesť minimálne požiadavky na bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci. Prijalo sa preto viacero smerníc, ako napríklad smernica 82/605/EHS (nahradená [smernicou 98/24/ES](#)) o ochrane pred rizikami súvisiacimi s kovovým olovom, smernica 83/477/EHS (naposledy zmenená [smernicou 2009/148/ES](#)) o azbeste a smernica 86/188/EHS (naposledy zmenená [smernicou 2003/10/ES](#)) o hluku.

1. Jednotný európsky akt

Prijatím [Jednotného európskeho aktu](#) v roku 1987 sa po prvýkrát v Zmluve o EHS objavila problematika ochrany zdravia a bezpečnosti pri práci, a to v článku, ktorým

sa stanovili minimálne požiadavky a ktorým sa Rade umožnilo prijímať smernice o ochrane zdravia a bezpečnosti pri práci kvalifikovanou väčšinou. Cieľom bolo zlepšiť ochranu zdravia pracovníkov a ich bezpečnosť pri práci, harmonizovať podmienky pracovného prostredia, zabrániť sociálnemu dumpingu pri budovaní vnútorného trhu a zabrániť presunom spoločností do oblastí s nižšou úrovňou ochrany v záujme získania konkurenčnej výhody.

2. Amsterdamská zmluva (1997)

Význam postavenia v zamestnaní sa posilnil [Amsterdamskou zmluvou](#), ktorá obsahuje hlavu o zamestnanosti a sociálnu dohodu. Smernice stanovujúce minimálne požiadavky bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci a pracovné podmienky tak boli po prvýkrát prijaté Európskym parlamentom a Radou v rámci spolurozhodovacieho postupu.

3. Prínos Lisabonskej zmluvy (2007)

[Lisabonská zmluva](#) obsahuje tzv. sociálnu doložku, podľa ktorej sa v politikách Únie musia zohľadňovať sociálne požiadavky. Nadobudnutím účinnosti Lisabonskej zmluvy sa [Charta základných práv Európskej únie](#) stala pre členské štáty právne záväznou pri vykonávaní práva EÚ.

4. Európsky pilier sociálnych práv (2017)

[Európskym pilierom sociálnych práv](#), ktorý Rada, Komisia a Parlament podpísali v novembri 2017, sa stanovuje 20 zásad a práv, vrátane práva zakotveného v článku 31 Charty základných práv na pracovné podmienky, ktoré berú ohľad zdravie, bezpečnosť a dôstojnosť pracovníkov. Hoci tento pilier ako taký nie je právne záväzný, je to balík legislatívnych a tzv. soft law opatrení na zvyšovanie konvergencie životných a pracovných podmienok v EÚ.

B. Medzníky: Smernice a Európska agentúra pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci

1. Rámcová smernica 89/391/EHS a osobitné smernice

Článok 137 Zmluvy z Nice (terajší článok 153 ZFEÚ) položil základ úsilia EÚ o zlepšovanie pracovného prostredia s cieľom chrániť zdravie a bezpečnosť pracovníkov. Medzníkom bolo prijatie [rámcovej smernice 89/391/EHS](#), ktorá sa osobitne zameriava na otázky prevencie. V nej sa stanovili preventívne opatrenia, poskytovanie informácií, uskutočňovanie konzultácií, vyvážená účasť a odborná príprava pracovníkov a ich zástupcov vo verejnom i súkromnom sektore.

Rámcová smernica je základom pre 25 osobitných smerníc v rôznych oblastiach a pre [nariadenie Rady \(ES\) č. 2062/94](#), ktorým sa zriaďuje Európska agentúra pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci. Ovplyvnila aj ďalšie legislatívne akty súvisiace s dočasnými agentúrnymi pracovníkmi a aspekty pracovného času v rôznych smerniciach.

Osobitné smernice sa týkajú okrem iného:

- zdravotných a bezpečnostných požiadaviek na pracovisku (smernica 89/654/EHS) a zaistenia bezpečnostných a/alebo zdravotných označení pri práci (smernica 92/58/EHS),

- používania pracovných prostriedkov (smernica 89/655/EHS zmenená smernicou 2001/45/ES), používania osobných ochranných prostriedkov (smernica 89/656/EHS) a práce so zobrazovacími jednotkami (smernica 90/270/EHS) a ručnej manipulácie (smernica 90/269/EHS),
- odvetví: dočasných alebo lokalitne sa meniacich stavenísk (smernica 92/57/EHS), ťažbového vrtného priemyslu (smernice 92/91/EHS, 92/104/EHS) a rybárskych plavidiel (smernica 93/103/ES),
- skupín: tehotných pracovníčok (smernica 92/85/EHS) a ochrany mladých ľudí pri práci (smernica 94/33/ES),
- faktorov: vystavenia účinkom karcinogénov (90/394/EHS) a smernica o ochrane pracovníkov pred rizikami z vystavenia účinkom karcinogénov alebo mutagénov pri práci (2004/37/ES), chemických faktorov (smernica 98/24/ES zmenená smernicou 2000/39/ES) a smernica 2009/161/EÚ), biologických faktorov pri práci (2000/54/ES) a ochrany proti ionizujúcemu žiareniu (smernica 2013/59/Euratom, ktorou sa zrušujú predchádzajúce súvisiace smernice), ochrany zdravia pracovníkov potenciálne ohrozených výbušným prostredím (99/92/ES), vystavenia pracovníkov rizikám vzniknutým pôsobením fyzikálnych faktorov, a to vibrácií (2002/44/ES), hluku (2003/10/ES), elektromagnetických polí (2004/40/ES pozmenená smernicou 2013/35/EÚ) a umelého optického žiarenia (2006/25/ES),
- látok: zosúladenie viacerých smerníc o klasifikácii, označovaní a balení nebezpečných látok a zmesí (smernica 2014/27/EÚ).

Aktualizácia [smernice 2004/37/ES](#) o ochrane pracovníkov pred rizikami súvisiacimi s expozíciou karcinogénom alebo mutagénom pri práci trvala niekoľko rokov: prvá skupina 13 látok bola zahrnutá do [návrhu z mája 2016](#), ktorý bol napokon prijatý v decembri 2017. [Druhý návrh z januára 2017](#) na prehodnotenie limitov pre ďalších 7 látok bol prijatý v januári 2019 po tom, ako Parlament uspel s návrhom zahrnúť do jeho rozsahu stanovenie najvyššej prípustnej hodnoty vystavenia výfukovým plynom z dieselových motorov pri práci. Tretí [návrh z apríla 2018](#), ktorý zahŕňa ďalších päť látok používaných v hutníctve, pri elektrolytickom pokovovaní, ťažbe, recyklácii, v laboratóriách a zdravotnej starostlivosti bol napokon prijatý v júni 2019 ako smernica 2019/983. Napokon sa v septembri 2020 v rámci štvrtej revízie smernice stanovili nové alebo revidované limitné hodnoty pre tri karcinogénne látky. Návrh je prvou iniciatívou z pripravovaného európskeho plánu na boj proti rakovine.

Ďalší spôsob iniciovania sociálneho dialógu predstavujú dohody so sociálnymi partnermi prijaté v rámci sociálneho dialógu ([2.3.7](#)). Rada v decembri 2016 prijala smernicu (EÚ) 2017/159, ktorou sa vykonáva dohoda sociálnych partnerov o zlepšení pracovných podmienok v sektore rybného hospodárstva dosiahnutá v roku 2013. Trvalo však viac ako štyri roky, kým sa realizovala podobná dohoda pre kaderníkov. Príčinou bola potreba preskúmať celý súbor právnych predpisov o bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci ako súčasť programu regulačnej vhodnosti a efektívnosti (REFIT) Komisie.

2. Európska agentúra pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci (EU-OSHA)

Európska agentúra pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci so sídlom v Bilbao bola zriadená v roku 1996. Jej cieľom je podporovať výmenu poznatkov a informácií, a tým prispievať k rozvoju kultúry prevencie rizík. Vytvorila webovú platformu pre [interaktívne posudzovanie rizík on-line \(OiRA\)](#), ktorá má odvetvové nástroje na posudzovanie rizík vhodné pre MSP vo všetkých jazykoch, a [elektronický nástroj pre nebezpečné látky](#) s radami o nebezpečných látkach a chemických výrobkoch pre konkrétne spoločnosti, ako aj o tom, ako uplatňovať osvedčené postupy a ochranné opatrenia. V roku 2015 EU-OSHA dokončila [preskúmanie úspešných iniciatív na ochranu zdravia a bezpečnosť pri práci](#), ktoré umožnili organizáciám porovnať si svoje zdravotné a bezpečnostné postupy. V roku 2016 ukončila [pilotný projekt v oblasti zdravia a bezpečnosti starších pracovníkov](#), ktorý Komisia iniciovala na žiadosť Európskeho parlamentu. Okrem toho od roku 2000 agentúra každoročne vedie kampane na zvýšenie informovanosti na rôzne témy zdravia a bezpečnosti pod názvom Zdravé pracoviská. Kampaň na roky 2020 – 2022 sa zameriava na prevenciu muskuloskeletálnych porúch (MSD) súvisiacich s prácou.

C. Akčné programy a stratégie Spoločenstva v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci

V rokoch 1951 – 1997 prebiehali výskumné programy ESUO v oblasti ochrany zdravia a bezpečnosti pri práci. V roku 2000 bol prijatý Európsky sociálny program, ktorý prispieva k strategickejšiemu prístupu k tejto otázke na úrovni EÚ. Následne sa v rámci stratégie Spoločenstva pre oblasť bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci na roky 2002 – 2006 prijal globálny prístup k dobrým podmienkam na pracovisku.

Stratégia Spoločenstva na roky 2007 – 2012 sa zameriavala na prevenciu. Jej cieľom bolo dosiahnuť trvalé zníženie počtu pracovných úrazov a chorôb z povolania v EÚ najmä vymedzením a uplatňovaním národných stratégií, skvalitnením a zjednodušením platných právnych predpisov a ich lepším uplatňovaním v praxi výmenou osvedčených postupov, zvyšovaním povedomia a lepšou informovanosťou a odbornou prípravou.

V júni 2014 zverejnila Komisia strategický rámec EÚ v oblasti ochrany zdravia a bezpečnosti pri práci na roky 2014 – 2020, ktorý Rada prijala v marci 2015. Rámec slúži na riešenie troch hlavných úloh: zlepšiť a zjednodušiť platné pravidlá, posilniť prevenciu chorôb súvisiacich so zamestnaním vrátane nových rizík a zohľadniť starnutie pracovnej sily. Osobitná pozornosť sa venuje potrebám mikropodnikov a malých podnikov. Okrem toho sa oznámenie Komisie z roku 2017 o bezpečnejšej a zdravšej práci zameralo na modernizáciu právnych predpisov a politiky EÚ v oblasti ochrany zdravia a bezpečnosti pri práci.

Komisia v rámci svojho pracovného programu na rok 2021 predloží nový rámec Európskej únie pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci na obdobie 2021 – 2027. Podobne ako v prípade predchádzajúcich stratégií sa očakáva, že tento nový rámec podnieti prijatie alebo revíziu vnútroštátnych stratégií v oblasti BOZP, ktorých cieľom je stimulovať koordinované opatrenia na rôznych úrovniach so zapojením členských štátov, sociálnych partnerov a iných kľúčových zainteresovaných strán. Toto nadchádzajúce oznámenie je tiež reakciou na nedávne závery Rady a stanoviská

tripartitného Poradného výboru pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci a Výboru vedúcich predstaviteľov inšpekcie práce.

Po vypuknutí pandémie COVID-19 Komisia prijala opatrenia na zaistenie zdravia a bezpečnosti pracovníkov. Konkrétne bola v júni 2020 aktualizovaná smernica o biologických faktoroch (2000/54/ES) s cieľom zahrnúť SARS-CoV-2 do zoznamu biologických faktorov, aby sa zohľadnili nové riziká v pracovnom priestore. Komisia vyzvala zamestnávateľov, aby posúdili riziká a prijali preventívne a ochranné opatrenia na minimalizáciu škôd, najmä v prípade osôb, ktoré pracujú v priamom kontakte s vírusom. V apríli 2020 vydala Komisia usmernenie o návrate do práce po zrušení obmedzenia pohybu.

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

Parlament často zdôrazňuje potrebu optimálnej ochrany zdravia a bezpečnosti pracovníkov. Prijal uznesenia, v ktorých žiada, aby sa právne predpisy EÚ vzťahovali na všetky aspekty, ktoré priamo či nepriamo vplyvajú na fyzickú či psychickú pohodu pracovníkov. Parlament významne ovplyvnil aj podobu smerníc na zlepšenie pracovných podmienok. Podporuje snahy Komisie skvalitniť poskytovanie informácií malým a stredným podnikom. Zastáva názor, že práca sa musí prispôbovať schopnostiam a potrebám ľudí, a nie naopak, a že pracovné prostredie by malo viac zohľadňovať osobitné potreby zraniteľných pracovníkov. Zároveň naliehavo vyzval Komisiu, aby preskúmala nové riziká ako vystavenie nanočasticiam, stres, syndróm vyhorenia, násilie a obťažovanie na pracovisku, ktoré súčasné právne predpisy neriešia.

Parlament prispel predovšetkým k prijatiu Rámcovej dohody o prevencii poranení ostrými predmetmi v nemocničnom a zdravotníckom sektore, ktorá bola zavedená [smernicou Rady 2010/32/EÚ](#). Vyzval tiež na zdokonalenie platných právnych predpisov týkajúcich sa ochrany tehotných pracovníčok a ochrany pracovníkov pred muskuloskeletálnymi poruchami. Medzi ďalšie kľúčové požiadavky patrí vypracovanie smernice, ktorou sa stanovia minimálne normy uznávania chorôb z povolania, a rozšírenie pôsobnosti [rámcovej smernice 89/391/EHS](#) na určité skupiny pracovníkov (ako sú ozbrojené sily, samostatne zárobkovo činné osoby, pomocníci v domácnosti a osoby pracujúce z domu).

V júni 2010 Parlament zamietol návrh Komisie na zmenu smernice o pracovnom čase mobilných pracovníkov v odvetví cestnej dopravy, pretože nesúhlasil s tým, aby samostatne zárobkovo činní pracovníci boli vyňatí z pôsobnosti smernice. Preto Komisia návrh stiahla.

Vo svojom uznesení z 25. novembra 2015 Parlament v reakcii na rámec v oblasti ochrany zdravia a bezpečnosti pri práci na obdobie rokov 2014 – 2020, ktorý prijala Komisia, vyjadril poľutovanie, že rámec nestanovil žiadne konkrétne ciele, pričom vyzval na začlenenie konkrétnejších legislatívnych a nelegislatívnych opatrení po preskúmaní v polovici trvania v roku 2016.

V septembri 2018 Parlament prijal uznesenie o spôsoboch opätovného začleňovania pracovníkov, ktorí sa zotavujú z úrazu a choroby, do kvalitného zamestnania, ktoré

spočívajú na troch pilieroch: prevencia a včasná intervencia, návrat do práce a zmena postojov k opätovnému začleňovaniu pracovníkov.

Okrem zmien navrhnutých právnych predpisov a monitorovania a podpory ďalšej práce Komisie v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia Parlament pristupuje k tejto téme prezieravo, pričom venuje pozornosť novým rizikám spojeným s technologickou inováciou a so súvisiacimi zmenami v organizácii práce.

Aoife Kennedy / Zahra Boudalaoui-Buresi / Stefan Schulz
12/2020

